

Jelena Spevec

Gradski muzej, Varaždin

7. 9. 2011.

Prethodno priopćenje / *Preliminary communication*

Prilog istraživanju javne kamene skulpture u Varaždinu u 18. stoljeću — kipovi Bl. Dj. Marije i sv. Josipa u nišama pročelja kuće u Gundulićevoj ul. 4

Ključne riječi: Varaždin, kamena skulptura, 18. stoljeće, Ivan Adam Rosemberger, Ivan Pittner

Keywords: Varaždin, stone sculpture, 18th century, Ivan Adam Rosemberger, Ivan Pittner

Uz brojne pilove koji su se podizali svecima zaštitnicima i zagovornicima protiv u to vrijeme učestalih požara, poplava i epidemija kuge, prema naputcima Tridentinskog sabora u niše pročelja kuća također se postavljaju svetačke figure, promičući pobožnost puka varaždinskom urbanom sredinom. Javnom kamenom skulpturom u Varaždinu bavili su se i istraživali je brojni naši povjesničari umjetnosti (Đ. Szabo, A. Horvat, D. Baričević, I. Lentić Kugli), a posljednjih se godina interes za tu temu intenzivirao u istraživanjima Jasmine Nestić i Martine Ožanić. Ipak dosadašnjim istraživanjima nisu obuhvaćene skulpture Bogorodice Bezgrješne i sv. Josipa smještene u nišama kuće u Gundulićevoj (Dućanskoj ulici) broj 4. Cilj ovoga rada je ukazati na pripadnost tih dviju skulptura »varaždinskom kiparskom krugu« budući da s dosad ustanovljenim djelima Ivana Adama Rosembergera dijele podudarne oblikovne značajke. U radu se također donose razmišljanja o podrijetlu narudžbe te iznose podatci o vlasniku parcele i starosti kuće na pročelju koje se i danas nalaze.

Izgradnjom gradskih utvrda, bedema i grabišta srednjovjekovni Varaždin poprima u 16. stoljeću obrise prostorno organizirane urbanističke cjeline s formiranom mrežom gradskih ulica i insula. Ulična mreža i podjela na parcele gradske jezgre bila je u 17. i 18. stoljeću čvrsto zadana okvirom zidina, sve do 1807. godine, kada se unutarnji grad otvara i spaja s predgrađima. Raster ulica nastao oko Franjevačkog trga i središnjeg gradskog trga s vijećnicom vidljiv je uz manje promjene i danas.

Uz drvene kuće već je u 16. stoljeću u samoj gradskoj jezgri postojalo dvadesetak kamenih kuća: prizemnica s drvenim katom, ali i kamenih jednokatnica.¹ Zbog opasnosti od požara kamenih je kuća s vremenom sve više. S razvojem trgovine i obrta u 17. i 18. stoljeću funkcije u unutrašnjosti stambenih kuća postepeno se diferenciraju,

prizemlja se pregrađuju, otvaraju i koriste se kao trgovine ili obrtničke radionice.

Jedna od do danas najznačajnijih trgovačkih ulica u Varaždinu Gundulićeva je ulica, koja je do 13. prosinca 1910. godine nosila naziv Dućanska ulica.² Prijašnji nazivi te ulice su *Platea ex Foro ad portam inferiorem ducens*, *Magna platea scti Nicolai*, *Platea Leopoldina*³ i *Gewölbasse*⁴.

Na zapadnoj strani Gundulićeve ulice na broju 4 stoji jednokatnica u nizu, izgrađena vjerojatno u 17. stoljeću,⁵ s glavnim peterosnim pročeljem okrenuta prema istoku. U prizemlju se uz glavni ulaz, polukružnog završetka, nalaze probijeni ulazi trgovina. Veža je presvođena s dvama križnim svodovima na kojima su vidljivi ostaci zidnog oslika. Ulaz na kat sa stubištem nalazi se sa stražnje strane kuće, gdje je zbog potrebe za prostorom podignuto usko krilo

1. Skulptura Bogorodice Bezgrješne (snimila J. Spevec) / Sculpture of the Virgin of the Immaculate Conception (photo J. Spevec)

2. Odljev glave Bogorodice iz Konzervatorskog odjela u Varaždinu (snimila J. Spevec) / Cast of the head of the Virgin from the Directorate for Cultural Heritage Protection in Varaždin (photo J. Spevec)

uzduž jedne granice parcele, koje se otvara galerijom. Prozori kata pročelja uokvireni su kamenim profiliranim okvirima, klupčicama i ravnim natprozornicima. Jednostavnu obradu pročelja ritmiziraju klesane kamene polikromirane skulpture smještene u zasebnim nišama: skulptura Bogorodice Bezgrješne između prve i druge, a skulptura sv. Josipa između četvrte i pete prozorske osi. Skulpture su izrađene vjerojatno od pješčenjaka, približne visine 120–135 cm, a restaurirane su 1997. godine. Tom je prilikom napravljen odljev glave Bogorodice, koji se nalazi u Konzervatorskom odjelu u Varaždinu. Na tome su odljevu bolje vidljive pojedinosti obrade lica, teže uočljive na skulpturi u samoj niši pročelja zbog visine i zaštitne mreže.

Skulptura Blažene Djevice Marije svojom visinom zauzima gotovo cijelu visinu niše. Bogorodica prikazana u stojećem stavu, ruku prekrivenih na prsima, pripada ikonografskom tipu Bezgrješnog začeca, *Conceptio Immaculata*, ali bez vijenca od dvanaest zvijezda. Stoji na zemaljskoj kugli i srpu mjeseca oko kojih se obavija zmija, desna noga joj je savijena u koljenu koje se nazire pod draperijom, a bosim stopalima gazi zmiju. Pored zmijine glave nalazi se jabuka. Bogorodica je odjevena u crvenu tuniku preko koje je prebačen plavi plašt pozlaćena ruba, a na glavi joj je dijadema

reducirana na medaljon izveden iz florealnog motiva s krupnim poligonalnim kamenom. Glava joj je nagnuta lijevo dolje, kao da gleda na ulicu, a čitava se linija Bogorodičina tijela povija od glave prema donjem dijelu oblikujući blagu krivulju. Diskretnim odmakom glave u stranu, prema spušenom ramenu, kao i istaknutim koljenom i ukošenim položajem kukova kipar je ostvario prirodnu pokrenutost i životnost Bogorodice, iako je prikazuje u stanju mirovanja. Dobro proporcionirana, skulptura zbog zemaljske kugle na kojoj stoji djeluje pomalo izduženo, a taj dojam pojačava izrazito vitka figura i izduženi tanki vrat.

Lice svetice je ovalno, s naglašenim podbratkom ispod male, oble i blago isturene brade. Usnice su srolikog oblika, s oštro povijenom gornjom usnicom (oblik slova V) i ne prelaze širinu nosnica. Prijelaz s nadočnih lukova prema oku blag je i plitak. Gornji kapak također je klesan plitko, naznačen je gotovo linearno, a donji je djelomično prevučen preko očne jabučice. Nos je ravan, dug i uzak u odnosu na širinu nosnica. Kosa je na tjemenu naznačena paralelnim plitkim urezima, dok je lice uokvireno voluminoznijim pramenovima skupljenim iza ušiju, spušenim u valovitim tankim pramenovima sa svake strane lica na Marijina ramena.

3. Skulptura sv. Josipa (snimila J. Spevec) / Sculpture of St Joseph (photo J. Spevec)

4. Detalj skulpture sv. Josipa (snimila J. Spevec) / Sculpture of St Joseph, detail (photo J. Spevec)

Ruke su položene na prsima tako da laktovi izlaze iz osnovnog volumena te podižu a izrazito desnim laktom i napinju plašt. Lijeva strana plašta spušta se u krivulji uz nadlakticu preko lakta, rotira i umotava se sama u sebe, zaokreće pri dnu i gotovo pod pravim kutem nastavlja pad u suprotnom smjeru. Pad plašta prate dijagonalni nabori tkanine, koji nakon obrata mijenjaju smjer. Desna strana pada u valovitim naborima, koji su u skladu s vertikalnim, relativno plitkim naborima tunike.

Skulptura sv. Josipa prikazuje sveca u stojećem stavu, na niskom podestu kružnog presjeka s osloncem na desnoj nozi, tijela blago pokrenuta krivuljom. Odjeven je u plavu tuniku i zaognut crvenim plaštom. U jednoj ruci drži ljljane, dok drugom u visini kuka pridržiava plašt. U obradi lica interesantni su detalji, koji uspoređeni s onima na Bogorodičinu licu djeluju grublje, s naglašenijim jagodičnim kostima, tako da je lice daleko izražajnije.

Tunika, u gornjem dijelu plošnije oblikovana, od pasa pada u uskim i gustim naborima gotovo oštrog ruba, koji se u donjem dijelu zvonoliko šire i izdižu u prostor. Nabori tunike i plašta padaju sinhronizirano u zaobljenom luku, koji konkavno uokviruje i naglašava isturenost lijevog koljena. Življi su obrati i lomovi ploha s dubljim naborima

ostvareni na draperiji plašta koja prelazi preko lijevog kuka sveca i spušta se u zakrivljenoj liniji do stopala lijeve noge.

Obje skulpture ostaju unutar svog arhitektonskog okvira, bez projekcija dijelova tijela u prostor. Iako vješti radovi, djeluju pomalo nespretno i ukočeno, a nespretnost je jače uočljiva u postavi Marijinih stopala, koja djeluju pomalo neprirodno u odnosu na stav cijele skulpture.

U dosadašnjoj literaturi skulpture nisu pomnije obrađivane. Krešimir Filić ih prvi spominje u novinskom članku 1944. godine, kada o njima kaže: »U dvije lunete na kući Fritsche-Schwarz u Dućanskoj ulici (sada Gundulićevoj) dao je 19. vjek slabe figure sv. Josipa i Marije, koje nam nemaju što reći.«⁶

Martina Ožanić skulpture spominje u pregledu kamenih kipova Bogorodica s dijademama u sjeverozapadnoj Hrvatskoj kao rad neznanog majstora iz prve polovice 18. stoljeća,⁷ a Ivy Lentić Kugli⁸ pri opisivanju kuće u Gundulićevoj 4 navodi ih bez pokušaja datacije i atribucije.

Oblikovno-stilske značajke obiju skulptura ukazuju na mogućnost njihove atribucije varaždinskom kiparskom krugu koji čine Ivan Adam Rosemberger, s pomoćnicima i sljedbenicima.

5. Skulptura sv. Ivana Nepomuka iz Gradskog muzeja Varaždin (snimila J. Spevec) / Sculpture of St John of Nepomuk from City Museum Varaždin (photo J. Spevec)

6. Detalj lica skulpture sv. Ivana Nepomuka (snimila J. Spevec) / Sculpture of St John of Nepomuk, detail of the face (photo J. Spevec)

U literaturi o Ivanu Adamu Rosembergeru kao Ivana Adama Rosenbergera prvi puta spominje Krešimir Filić 1943. godine,⁹ a potom Ivy Lentić Kugli 1968. godine. Varaždinskim građaninom Rosemberger postaje 7. siječnja 1917. ili 1719. godine.¹⁰ Sačuvan je kupoprodajni ugovor iz 1719. godine, u kojem se spominje sculptor *Ioannis Adami Rozenberger* i njegova supruga Julianna, vezan uz kupnju kuće od Josepha Herbera i njegove supruge Anne Marie Gribecz¹¹. Ivy Lentić Kugli donosi brojne podatke vezane za rekonstrukciju Rosembergerova života: razne građanske parnice, podatke o smrti prve supruge, zaručnički ugovor iz 1754. godine s Josipom Müllerin, oporuku u korist sina vlč. Franje i 1761. godinu, kada se njegova supruga spominje kao udovica.¹² Istraživanjem arhivske građe Lentić-Kugli dolazi do važnih činjenica o suradnji varaždinskih kipara uz pretpostavku o postojanju zajedničke radionice Rosembergera, Pittnera i Hohenburgera, kojemu je Rosemberger bio i skrbnik i učitelj.¹³ Kiparska suradnja unutar jedne radionice, kao i preuzimanje radionice od pomoćnika nakon majstorove smrti, često i ženidbom s udovicom ili kćerkom majstora, nisu rijetka pojava na umjetničko-obrtničkoj sceni 18. stoljeća.¹⁴ Na taj se način radionici, a time i kiparima, koji su svoj život često završavali u dugovima (kao što je primjer zagrebačkog kipara Antuna Reineru ili Ivana Pittnera¹⁵), osiguravala budućnost.

Usporedimo li skulpture iz pročelja kuće u Gundulićevoj 4 s mogućim kiparskim opusom Ivana Adama Rosembergera, koji na temelju stilskih analogija i usporedbi s kipom sv. Ivana Nepomuka donosi Doris Baričević,¹⁶ očituju se uvjerljive sličnosti. Tipičnim za Rosembergerove skulpture Baričević smatra karakteristično oblikovanje ovala lica, sa scoliko rezanim usnicama, zašiljenim nosom, visokim lukom obrva i visoko položenim jagodicama. Dobro proporcionirana, pomalo izdužena tijela kipova, uskih ramena i malene glave, s izduženim prstima ruku i ušiljenim stopalima, Rosemberger odijeva u kostime koji padaju u fino modeliranim, uskobridnim naborima, zategnutim preko iskoračene noge. Likovi svetaca stoje uvijek u prirodnom i pokrenutom stavu, s ritmičkim okretima tijela i u stranu nagnutom glavom. Ako skulpture usporedimo čak i s jedinim za sada arhivski potvrđenim djelom Ivana Adama Rosembergera, s kipom sv. Ivana Nepomuka, kojemu je teže oštećen ne samo slikani sloj, nego su mu odlomljeni detalji lica i dijelovi tijela, vidljive su sličnosti u oblikovanju. Zajedničko im je oblikovanje tankog nosa sa širim nosnicama, izraženim kostima lica, naglašenim jagodičnim i nadočnim lukovima koji zatvaraju kružno područje oko očiju te oblikovanje gornje usnice koja se povija u obliku slova V. Sličnost je vidljiva i u načinu nabiranja draperije.

Nabori rokete sv. Ivana Nepomuka su plitki, uskih zao-

7. Natpis na svodu veže kuće u Gundulićevoj ulici broj 4 / Inscription on the gateway vault of the house in Gundulićeva Street 4 (photo Jelena Spevec)

bljenih rubova i bez većih lomova. Između izbočenijih vertikalnih nabora, koji definiraju vanjsku liniju volumena, ali i sugeriraju pad i stvaraju dojam težine draperije, ploha rokete ispunjena je blažim, plićim i sitnijim dijagonalno položenim naborima koji oživljavaju plohu. Takvo tretiranje plohe vidljivo je i na skulpturama iz Gundulićeve ulice 4. Veliki kontrasti između konkavnih i konveksnih dijelova draperije vidljivi su na dijelovima plašta Bogorodice i sv. Josipa, no uzbudljivi, nagli i naglašeni prijelazi udubljenja u izbočenja izostaju.

Oblikovno-stilski elementi oblikovanja skulptura Bogorodice i sv. Josipa tipični su za skulpture Varaždina i okolice nastale u prvoj polovici 18. stoljeća.

O vremenu izgradnje kuće u Gundulićevoj 4 nisu nađeni točni podaci. Građevinska struktura stambenih kuća od 16. do 18. stoljeća pokazuje izvjesnu postojanost i nepromjenljivost, jer kada su zadovoljene potrebe građanstva, arhitektura ne podliježe toliko promjenama stilskog ukusa, nego se promjene događaju u okviru proporcija zadanih ustaljenim, prevladavajućim tipom kuće i raspoloživim građevnim materijalom. Kuće u nizu, povezane u jedinstveni potez, nastaju kao racionalna posljedica tradicionalne srednjovjekovne zbijene gradnje na uskim parcelama, a podjela na parcele i ulični raster čvrsto su zadani i u kasnijim pregradnjama ili izgradnji novih objekata. Kuća je bila

izgrađena već u 17. stoljeću,¹⁷ no moguće je da je gornji drveni kat zamijenjen zidanim u 18. stoljeću.

U prizemlju te jednokatnice nalazila se po podacima A. Wiesserta najstarija varaždinska ljekarna,¹⁸ imena »K zlatnom Angjelu«. Na svodu ulazne veže nalaze se ostaci zidnog oslika s natpisima koji potvrđuje postojanje ljekarne na toj lokaciji. Iz djelomičnog natpisa jednog od slikanih prizora moguće je rekonstruirati stih iz Salernitanskih regula, »Regimen sanitatis Salernitanum«,¹⁹ pučkog medicinskog priručnika pisanog u stihovima, koji sadrži popularne propise za održavanje higijene i očuvanje zdravlja:

»Contra vim mortis non est medicamen in hortis – Pro-
tiv sile smrti, nema lijeka u vrtovima«²⁰

Povijest varaždinskog ljekarništva podosta je zamršena, jer se vlasnici ljekarne i ljekarničkih licencija učestalo izmjenjuju. Uz spomenutu ljekarnu »K zlatnom Angjelu« te onu franjevačku, u 17. stoljeću, otvara se još ljekarna Talijana Carla Sardene, vojnog ljekara.²¹ Neki autori smatraju da je on osnovao i prije spomenutu ljekarnu »K zlatnom Angjelu«. ²² Kao nasljednik Sardene spominje se Ivan Đuro Korsicski, koji se zaredio i kao brat Maksimilijan vodio franjevačku ljekarnu do 1695. godine, ali i Franjo Antun Walth, vlasnik civilne ljekarne.

U Državnom arhivu Varaždin pohranjen je kupoprodajni ugovor iz 1689. godine kojim Matija Petrović, sin-

dik varaždinskih franjevaca u ime samostana prodaje kuću unutar zidina *Francisco Antonio Woleu, appatecario Varasdiensi* i njegovoj supruzi Mariji Elizabeti.²³ Na više različitih mjesta u Zapisnicima poglavarstva grada Varaždina Walth se spominje kao: Francisci Anthony Wole, Wolt, Bolth, Bolt i dr., ljekarnik. Franjo Antun Walth ljekarnu u prizemlju Gundulićeve 4 ostavlja sinu Heinrichu, čija se udovica nakon njegove smrti preudaje 7. ožujka 1748. godine za Franju Antona Sieglea.²⁴ Ljekarnu i ljekarničku licenciju kupuje nakon njegove smrti Ignacije Illing, apotekar, a kuću podban Adam Naišić, koji je kao vlasnik kuće obilježene brojem 18 upisan na Storckovu planu grada iz 1767. godine.²⁵ Nakon njegove smrti kuću krajem 18. stoljeća preuzima Emericus Paszthory,²⁶ da bi je u 19. stoljeću preuzela obitelj Fritsch, koja je prema oglasima u novinama 1824. godine utemeljila u prizemlju dućan mješovitom robom.²⁷ Skladište preuzimaju Grünwald i Schwarz, koji 1885. godine vrše pregradnje i prigradnje te još u 20. stoljeću drže na toj lokaciji dućan tekstila.²⁸

Ljekarna »K zlatnom Angjelu« seli se u Dućansku ulicu 9, možda nakon prodaje ili nakon požara 1776. godine, kada joj je vlasnik Josip Hartl. U 19. stoljeću ljekarna je u vlasništvu obitelji Kräuterblüth, kasnije pohrvaćenog prezimena Krajanski. Inventar stare ljekarne nalazi se danas u fundusu Gradskog muzeja Varaždin.

Kuću u Gundulićevoj 4 i vlasnike kuće, ljekarnike Ignacija Illinga i Franju Antona Siegla te kipara Ivana Adama Rosembergera povezuje Marijina bratovština u Varaždinu, osnovana 1732. godine pod okriljem varaždinskih isusovaca. U bratovštinskoj knjizi, u kojoj su zabilježeni svi članovi bratovštine, zabilježeni su Franz Ignatius Illing (od 1751.), gradski ljekarnik i zamjenik predsjednika bratovštine Franjo Antun Siegel (1753.–1757.). Za kapelicu Bratovštine Marijine Ivan Adam Rosemberger izradio je oltar i svjećnjake, »Altharl mit vier Leichthem«, što se spominje u bilješci dobročinitelja.²⁹

Bez uporišta u arhivskim dokumentima, ideja o poznavanju i suradnji Rosembergera, Illinga ili Sigela ostaje tek na razini indicije. Iako nisu pronađeni ugovori između naručitelja i kipara, kao ni drugi arhivski podaci koji bi dokazali da su skulpture na pročelju kuće u Gundulićevoj 4 rad varaždinskog kipara Ivana Adama Rosembergera, komparacija s kiparskim radovima do danas pripisanim tome autoru, čak i u slučaju da se kao jedina njegova sigurna skulptura u obzir uzme kameni kip sv. Ivana Nepomuka u Gradskome muzeju Varaždin, dopušta mogućnost dopune njegova kiparskog opusa kamenim kipovima Bezgrješne Bogorodice i sv. Josipa.

BILJEŠKE

1 IVY LENTIĆ KUGLI, *Povijesna urbana cjelina grada Varaždina*, Zagreb, 1977., 83.

2 Gradsko zastupstvo na svojoj prvoj redovitoj skupštini 28. lipnja 1910. godine odabralo je uži odbor koji je donio odluku o promjeni nazivlja varaždinskih trgova i ulica; u: »Naše pravice«, 7, Varaždin, 1911., 4.

3 ADOLF WISSERT, *Bilješke o nekim varaždinskim kućama*, u: *Spomenica gradskog muzeja 1925.–1935.* (pretisak), HAZU, Zavod za znanstveni rad Varaždin, Varaždin, 1995.[1935.], 48.

4 O nazivima ulica vidi MIRA ILIJANIĆ, SLAVKO KAPUSTIĆ, *Prilog istraživanju stanovništva i urbanog razvoja Varaždina do zaključno 16. stoljeća*, u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, Zbornik radova, Varaždin, 1999., 89.

Mira Ilijanić navodi naziv ulice Via Publica, za koju smatra da bi mogla biti Gundulićeve ulica; v. *Prilog istraživanja historijsko-urbanističke dokumentacije Varaždin*, u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura, Zbornik radova*, Varaždin, 1999., 40.

5 IVY LENTIĆ KUGLI, *Zgrade varaždinske povijesne jezgre*, Zagreb, 2001., 64.

6 KREŠIMIR FILIĆ, Stari svetački spomenici grada Varaždina, u: »Hrvatsko jedinstvo«, 22, Varaždin, 1944., 4.

7 MARTINA OŽANIĆ, Kameni kipovi Bogorodica s dijademama u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u: »Peristil«, 52, Zagreb, 2009., 58.

8 IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 1, 1977.), 83.

9 FILIĆ KREŠIMIR, *Varaždinski muzej*, Izdanja Varaždinskog muzealnog društva, 2., Varaždin, 1943., 74.

10 Usp. IVY LENTIĆ KUGLI, Nekoliko podataka o varaždinskim kiparima 18. stoljeća, u: »Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske«, 18, 4, Zagreb, 1969., 7 i Graditelji oltara sv. Nikole u Župnoj crkvi Varaždin, u: »Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske«, 17, 6, Zagreb, 1968., 36. Nažalost *HAV–Album civium* I. knjiga je izgubljena.

11 Državni arhiv Varaždin (dalje DAVŽ), Sjednički zapisnici slobodnog i kraljevskog grada Varaždina 1703–1735. HA 1., 417–418. Možda istu koju J. Herber i A. M. Gribecz kupuju od udovice Mihaela Magića 10. kolovoza 1713. godine. Usp. *Zapisnici poglavarstva grada Varaždina*, (ur.) Josip Barbarić, IX, Državni arhiv Varaždin, Varaždin, 2000., 366.

12 IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 10, 1968.), 36.

13 Nalazi sačuvani ugovor sklopljen između polikromatora i slikara Johanna Valentina Karchera i župnika malosubotičkog za izradu oltara sa skulpturama, a nalazi također i dragocjene dokumente o ostavštini Ivana Pittnera. Lentić-Kugli smatra da je nakon smrti Ivana Pittnera 1748. godine Rosemberger preuzeo radionicu koju je vodio do svoje smrti 1758. godine. Usp. IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 11, 1969.), 10–11. i IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 11, 1968.), 34–35. Unutar te radionice zabilježeno je još nekoliko imena. Lentić-Kugli i Baričević spominju pomoćnika Johannes (Ivana) Riedla, »Bidhauergessela«, što bi u dijalektu sjeverozapadne Hrvatske odgovaralo turcizmu kalfa. Nakon učenja zanata šegrti su polagali ispit za kalfu i ostajali raditi kod majstora, ili odlazili u nove krajeve i strane zemlje u potrazi za poslom. U arhivskim je dokumentima Lentić-Kugli naišla na ime Joannesa, koji vodi radionicu nakon Rosenbergerove smrti do 1762.

14 Mariborska radionica održavala se takvim bračnim vezama. Za udovicu Janeza Schoya vjenčao se Franc Krištof Reiss, a udovicu njegova sina oženio je J. Walz. Nakon smrti sina Janeza Schoya njegovom se udovicom ženi F. J. Straub i tako preuzima radionicu u Grazu. Izvor: Slovenski bibliografski leksikon.

15 Usp. IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 10, 1969.), 11 i DORIS BARIČEVIĆ *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*, 2008., 102.

16 DORIS BARIČEVIĆ (bilj. 15), 140–150.

17 IVY LENTIĆ KUGLI, Stari varaždinski dućanski prostori, u: »Godišnjak gradskog muzeja Varaždin«, 8, Varaždin, 1988., 51–52.

18 A. WIESSERT (bilj. 3), 48.

19 Već u 12. stoljeću na hrvatskom području postoje rukopisi salernskog podrijetla, a ostaju popularni i prevedeni na hrvatski jezik u 17. i 18. stoljeću. Usp. VLADIMIR BAZALA, Uloga crkvenih redova u medicini i farmaciji kod Hrvata, u: »Bogoslovska smotra«, 38/2, Zagreb, 1968., 244.

20 JOHN HARRINGTON, *The school of Salernum – Regimen sanitatis salernitanum*, the English version, P. B. Hoeber, New York, 1920., 169.

21 Iz 1680. godine sačuvan je kupoprodajni ugovor za kuću koju je kupio *Carlo Sardena apothecario nostro* i žena mu Ana Trupaj. 1681. i 1683. kao susjed Carla Sardene navodi se Ivan Jakob Altenbach.

22 Usp. PAŠKAL CVEKAN, *Djelovanje Franjevaca u Varaždinu*, Varaždin, 1978., 140–154; PIASEK G, PIASEK M., *Varaždinsko zdravstvo u 17. stoljeću*, u: »Arhiv za higijenu rada i toksikologiju«, Zagreb, 2004., 25–34; ARTUR KRAJANSKI, *Iz prošlosti Ljekarne k zlatnom andjelu*, u: »Varaždinske novosti«, 19, Varaždin, 1930., 5–6; MIRKO ANDROIĆ, *Prvi apotekari*, u: »Varaždinske vijesti«, 6, Varaždin, 1970., 11.

23 *Zapisnici poglavarstva grada Varaždina, IX (1685–1714.)*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2003., 125–126.

24 IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 1, 2001.), 64; usp. IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 17, 1988.), 51–52.

25 Plan se čuva u Kriegsarchivu Wien, u Zbirci karata, G.i.h.748, a publiciran je pod nazivom *Idealni plan grada* u katalogu izložbe Gradskog muzeja Varaždin Varaždinski Generalat 2005. godine. Pod brojem 18 vlasnik kuće Naišić naveden je kao Neüschich.

26 IVY LENTIĆ KUGLI (bilj. 1, 2001.), 64.

27 Oglas, »Hrvatska straža«, 1885., 50, 6.

28 Oglas, »Hrvatska straža«, 1888., 36, 4.

29 KREŠIMIR FILIĆ, *Marijina Bratovština u Varaždinu*, u: »Hrvatsko Jedinstvo«, 59, Varaždin, 1944., 5.

Knjiga Bratovštine Marijine pohranjena je u Gradskom muzeju Varaždin, pod inventarnim brojem KPO 3343.

IZVORI:

DRŽAVNI ARHIV VARAŽDIN (DAVŽ), *Prothocolon liberae ac regiae civitatis varasdiensis (1703–1735)*.

ZAPISNICI POGLAVARSTVA GRADA VARAŽDINA, (ur.) Josip Barbarić, VII, Varaždin, Državni arhiv Varaždin, 2000.

ZAPISNICI POGLAVARSTVA GRADA VARAŽDINA, (ur.) Josip Barbarić, IX, Varaždin, Državni arhiv Varaždin, 2000.

Jelena Spevec

A Contribution to the Study of Public Stone Sculpture in 18th-Century Varaždin – Sculptures of the Blessed Virgin Mary and St Joseph in Façade Niches of the House in Gundulićeva Street 4

The façade niches of the house in Gundulićeva (formerly Dućanska) Street n. 4, situated between the windows, accommodate two carved polychrome stone sculptures: the sculpture of the Virgin of the Immaculate Conception between the first and the second, and the sculpture of St Joseph between the fourth and the fifth window. The ground floor of the 17th-century house once accommodated the pharmacy K zlatnom Angjelu, in 18th century managed by Franz Franjo Antun Siegel and Ignatius Illing, members of the Confraternity of St Mary in Varaždin, founded in 1732 under the auspices of the Varaždin Jesuits. An altar and candelabras for the Confraternity's chapel were realized by the Varaždin-based sculptor Ivan Adam Rosemberger. Formal and stylistic features of both stone sculptures suggest the possibility of their attribution to Ivan Adam Rosemberger. The sculptures from Gundulićeva Street 4 show affinities with the only work of Ivan Adam Rosemberger confirmed by archival sources, the sculpture of St John of Nepomuk from City Museum Varaždin, but also with other sculptural works ascribed to the said author: common physiognomy, facial features and drapery treatment. In the absence of archival documents, the idea of the acquaintance and collaboration of Rosemberger, Illing or Sigel remains only a hypothesis. Although contracts or other archival data which would prove Rosemberger's authorship of the façade sculptures in Gundulićeva Street 4 have not been found, the comparison with the sculptures ascribed to Rosemberger allows the possibility of including the stone sculptures of the Virgin of the Immaculate Conception and St Joseph in his sculptural oeuvre and opens the possibilities for further research.